

<https://doi.org/10.52387/1811-5470.2026.2.06>
CZU: 81/82:37.015:373.3/.091

MODALITĂȚI DE DEZVOLTARE A LIMBAJULUI LITERAR ȘI STIMULAREA MOTIVAȚIEI PENTRU LECTURĂ A ELEVILOR DIN CLASELE PRIMARE

Mariana BUZEA

doctorandă, Școala Doctorală Științe ale Educației,
Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă”, Chișinău, RM,
învățătoare la clasele primare, Liceul teoretic „Nicolae Titulescu”, Slatina, România
ORCID 0000-0002-6112-9073
E-mail: mariana.2286@yahoo.com

Rezumat. *Limbajul literar constituie un element fundamental în dezvoltarea expresivității și a sensibilității estetice ale elevilor din ciclul primar. Interacțiunea cu textele literare, facilitată în mod adecvat de către cadrul didactic, devine o resursă semnificativă pentru stimularea motivației de învățare, mai ales atunci când sunt integrate metode didactice interactive și creative. Prin intermediul operelor literare, elevii sunt antrenați în situații de viață exemplare, învață să recunoască și să înțeleagă emoții, să analizeze comportamente și să interiorizeze valori precum echitatea, altruismul sau curajul. În perioada școlară mică elevii își formează atitudinea față de procesul de învățare, motiv pentru care cultivarea motivației devine esențială, având un impact de durată asupra performanțelor școlare și asupra dezvoltării personale. În cadrul ciclului primar, dezvoltarea interesului pentru lectură și formarea unui limbaj expresiv. Contactul precoce cu textele literare contribuie la îmbogățirea vocabularului, la stimularea creativității și la modelarea dimensiunii afective a elevului. Se consideră că influențele acestor experiențe de lectură depășesc sfera lingvistică, având un rol semnificativ în plan motivațional, prin creșterea interesului pentru învățare.*

Cuvinte-cheie: elev, limbaj literar, motivație, strategie, învățare, expresivitate, lectură.

METHODS OF DEVELOPING LITERARY LANGUAGE AND STIMULATING READING MOTIVATION IN PRIMARY GRADES

Summary. *Literary language is a fundamental element in the development of expressiveness and aesthetic sensitivity of primary school students. Interaction with literary texts, adequately facilitated by the teaching staff, becomes a significant resource for stimulating learning motivation, especially when interactive and creative teaching methods are integrated. Through literary works, students are trained in exemplary life situations, learn to recognize and understand emotions, analyze behaviors and internalize values such as fairness, altruism or courage. During the early school period, students form their attitude towards the learning process, which is why cultivating motivation becomes essential, having a lasting impact on school performance and personal development. In the primary school cycle, developing an interest in reading and forming an expressive language. Early contact with literary texts contributes to enriching vocabulary, stimulating creativity and shaping the student's affective dimension. It is considered that the influences of these reading experiences go beyond the linguistic sphere, having a significant role in motivational terms, by increasing interest in learning.*

Keywords: student, literary language, motivation, strategy, learning, expressiveness, reading.

Introducere. Limbajul literar este purtătorul valorilor estetice și culturale ale unei limbi. În ciclul primar elevii sunt antrenați în primele forme de literatură artistică, prin care își dezvoltă gustul pentru lectură, vocabularul și capacitatea de interpretare. Însă succesul acestui demers depinde într-o mare măsură de gradul în care copilul este motivat să citească și să înțeleagă textele literare.

Limbajul literar, ca formă expresivă și creativă, solicită elevului un efort cognitiv și afectiv superior. Astfel învățarea sa presupune mai mult decât înțelegerea semantică – presupune angajament emoțional și motivație. În lipsa unei motivații clare, elevii pot percepe literatura ca fiind abstractă, nefuncțională sau dificilă [5, p. 88].

Motivația este un factor intern esențial pentru

învățare. În cazul achiziționării limbajului literar, motivația determină cât de implicat emoțional și intelectual este elevul în relația cu textul. În primii ani de școală elevii intră în contact cu forme elementare ale literaturii - basme, povestiri, poezii -, ce devin mijloace eficiente de formare a limbajului și de dezvoltare a creativității.

Motivația pentru învățare este esențială în formarea competențelor cognitive și atitudinale ale elevilor, în special în ciclul primar. Profesorul are un rol esențial în stimularea și menținerea acestei motivații prin metode didactice adecvate, relația cu elevii și climatul socio-afectiv creat în clasă.

Discuții. Relevanță. Metodologie. În contextul educației contemporane accentul nu mai este conturat exclusiv pe acumularea de cunoștințe, ci și pe formarea atitudinilor, valorilor și comportamentelor sociale. Una dintre cele mai eficiente modalități de a atinge acest obiectiv este utilizarea textelor literare în procesul educativ. Limbajul literar, prin funcția sa estetică și simbolică, transmite nu doar informații, ci și modele de gândire, emoții și norme comportamentale [6, p.22].

Limbajul literar – formator de valori și atitudini. În opinia noastră există mai multe modalități de asimilare a limbajului literar, în opoziție cu cel informativ, el are o funcție estetică și emoțională și transmite mesaje nu doar prin conținut, ci și prin forma expresivă: metafore, comparații, personificări [2, p. 87]. Elevii, care se confruntă frecvent cu astfel de texte, își dezvoltă abilități de înțelegere în profunzime, gândire creativă și empatie – calități ce pot susține motivația intrinsecă pentru învățare [4, p. 67]. Personajele literare oferă elevului oportunitatea de a se pune „în identitatea” altora. Lectura narativă implică procese empatice care contribuie la construirea unei gândiri morale [7, p. 89]. De exemplu, în povestea „Ivan Turbincă” de Ion Creangă, copilul reflectează asupra ideii de generozitate, curaj și dreptate.

Limbajul literar determină elevul să interpreteze, nu doar să înțeleagă literal. Poezia sau parabola stimulează gândirea simbolică, invitând copilul să caute sensuri ascunse și conexiuni personale, ceea ce conduce la formarea unei atitudini reflexive [9, p. 35].

Contactul cu literatura permite elevului să se compare cu personaje, să își definească preferințele și să construiască treptat o identitate axiologică. Acest proces de interiorizare a valorilor și de autoreglare comportamentală este susținut de limba-

jul simbolic al literaturii [5, p.129]. Cadrele didactice au datoria de a ghida lectura nu doar din punct de vedere informativ, ci și formativ. Aceasta presupune:

- alegerea textelor cu valențe etice și estetice;
- promovarea unui climat de dialog reflexiv în jurul lecturii;
- încurajarea exprimării emoțiilor și atitudinilor personale în raport cu mesajul literar.

Așadar, asimilarea limbajului literar poate fi realizată prin varia modalități, una dintre acestea fiind **motivația în procesul de învățare** – între emoție și cunoaștere. Motivația elevilor poate fi activată atât prin factori externi (note, recompense), cât și interni (curiozitate, plăcere de a descoperi). Studiile arată că motivația intrinsecă este mai eficientă pe termen lung, deoarece susține învățarea profundă și angajamentul autentic [5, p.143]. Textele literare pot deveni un declanșator al acestei motivații, prin identificarea elevului cu personajele, prin intrigile captivante și prin emoțiile transmise. Lectura nu mai este o obligație, ci o aventură în care copilul participă activ. În acest context un rol esențial îl au motivația extrinsecă și cea intrinsecă. **Motivația extrinsecă** este determinată de factori externi: note, premii, aprecieri sau sancțiuni. Deși eficientă pe termen scurt, motivația extrinsecă nu asigură o relație profundă cu literatura [5, p. 67]. În ciclul primar motivația extrinsecă predomină la început, dar este dezirabilă tranziția spre motivația intrinsecă, asociată cu învățarea profundă și dezvoltarea autonomiei [4, p. 55]. **Motivația intrinsecă** apare din interesul personal pentru text, plăcerea de a citi, curiozitate sau emoție estetică. Este forma ideală de motivație în studiul limbajului literar, deoarece conduce la învățare durabilă și dezvoltare personală [4, p. 54].

Factori ce influențează motivația pentru limbajul literar sunt următorii:

- *calitatea textelor alese* – povești relevante, cu tematici apropiate de viața elevului, stimulează identificarea și interesul [3, p. 109];
- *strategiile didactice* – metodele interactive, dramatizarea, lectura expresivă sau scrierea creativă favorizează implicarea elevului;
- *relația cu cadrul didactic* – profesorul ca model de lectură și mediator al sensurilor are un impact decisiv în formarea motivației [8, p. 73];

- *contextul social și familial* – un climat favorabil lecturii încurajează învățarea limbajului artistic ca parte a identității culturale.

Pentru a stimula motivația în procesul de învățare a limbajului literar sunt necesare anumite strategii.

1. Metode ale strategiilor pentru stimulare în practica învățământului primar. Lectura textelor literare, ca experiență estetică trebuie să fie trăită, nu doar analizată. Poezia, basmul sau povestirea pot deveni evenimente emoționale dacă sunt prezentate expresiv și cu deschidere către reflecție [10, p. 23].

Dramatizarea și rolul activ al elevului, punerea în scenă a textului sau povestirea în perspectivă subiectivă activează elevul să se implice în mod activ, fapt ce stimulează motivația intrinsecă. Crearea de texte proprii, scrierea de poezii, replici de teatru sau povestiri cu final schimbat permite exprimarea identității elevului, oferindu-i satisfacție personală și interes pentru limbajul expresiv.

2. Exemple de bune practici :

a) *Lectura expresivă cu roluri* (clasa a II-a). Profesorul citește povestea „Fata babei și fata moșneagului” folosind voci diferite pentru fiecare personaj. Apoi elevii sunt invitați să repete dialogurile în perechi, cu intonație și mimică. Activitatea se încheie cu un mini-joc de improvizație, în care elevii propun finaluri alternative. *Rezultat:* crește implicarea afectivă, elevii sunt mai atenți la cuvintele folosite și își doresc „să joace” din nou altă poveste ;

b) *Atelier de scriere creativă* (clasa a III-a). După lectura basmului „Punguța cu doi bani”, elevii scriu un jurnal imaginar al cocoșului, apoi îl citesc în fața clasei. *Rezultat:* dezvoltă vocabularul expresiv, stimulează empatia și motivația pentru scris.

c) *Teatrul de umbre* (clasa I). Pentru poezia „Somnoroase păsărele” elevii creează siluete din carton, proiectate cu lanternă. Recită în cor, în timp ce personajele se „mișcă” pe perete. *Rezultat:* învățarea prin joc captează interesul celor mici, iar limbajul poetic este receptat vizual și afectiv.

În opinia noastră, bunele practici de predare a limbajului literar sunt apanajul didactic al profesorului prin motivarea activității elevilor.

3. Rolul profesorului în activarea motivației.

Profesorul nu este doar un mediator între copil și text, ci și un model. Atitudinea sa față de lectură, modul în care pune în valoare expresivitatea limbajului și empatia cu care primește răspunsurile elevilor influențează motivația acestora. Ca strategii esențiale se recomandă: valorizarea creativității, implicării, evitarea criticii excesive, încurajarea efortului și a cooperării [8, p. 59].

Un climat bazat pe încurajare, empatie și respect este esențial pentru ca elevii să se simtă în siguranță și valorizați. Profesorul trebuie să manifeste acceptare necondiționată, care stimulează implicarea activă [3, p. 118]. Adaptarea sarcinilor la nivelul de dezvoltare a elevului și oferirea unor activități semnificative sporesc interesul pentru învățare [2, p. 142]. Elevii trebuie să înțeleagă sensul și utilitatea a ceea ce învață.

Metodele participative, precum învățarea prin joc, proiectele, dezbaterile sau lucrul în grup stimulează curiozitatea și plăcerea de a învăța [8, p. 63]. Implicarea activă în sarcini conduce la creșterea motivației intrinseci. Elevii trebuie să primească un feedback clar, specific și încurajator. Lauda sinceră, focalizată pe efort și progres, are un impact pozitiv asupra încrederii în sine și a dorinței de a continua [5, p. 112].

Concluzii. Asimilarea limbajului literar nu este doar o sarcină academică, are o putere formativă incontestabilă și o oportunitate de formare holistică a elevilor. Literatura devine astfel nu doar instrument de predare, ci și vehicul de umanizare. Atunci când literatura este abordată cu sensibilitate, cu metode interactive și adaptate vârstei, ea devine o sursă puternică de motivație. Elevul învață cu plăcere, se exprimă cu ușurință și dezvoltă o relație autentică cu limba română.

Printr-o pedagogie a limbajului literar, școala contribuie esențial la formarea conștiinței morale și civice a elevului, iar rolul limbajului literar în dezvoltarea elevilor este:

1. Dezvoltarea vocabularului activ și pasiv: expunerea constantă la limbajul literar contribuie la îmbogățirea vocabularului, la înțelegerea sinonimiei și la folosirea expresiilor idiomatice ;
2. Formarea gândirii critice și reflexive: textele literare stimulează analiza, interpretarea și formularea de opinii, dezvoltând astfel gândirea logică și argumentativă ;
3. Cultivarea gustului estetic: prin intermediul poeziei, al fabulelor și al poveștilor, elevii învață să aprecieze frumusețea limbajului și creativitatea artistică ;
4. Stimularea imaginației și a empatiei: identificarea cu personajele și situațiile narative dezvoltă capacitatea de proiecție imaginară și de înțelegere a celorlalți ;
5. Îmbunătățirea exprimării orale și scrise: ele-

vii devin mai clari în gândire, mai expresivi și mai nuanțați în exprimare, atât în discursul oral, cât și în cel scris.

Motivația reprezintă o condiție fundamentală în procesul de învățare a limbajului literar. Prin metode centrate pe elev, prin alegerea unor texte relevante și prin cultivarea unei relații pozitive cu lectura, profesorii pot susține dezvoltarea unei motivații intrinseci durabile. Literatura, astfel predată, nu mai este o simplă disciplină, ci devine experiență, reflecție și formare de sine.

În ciclul primar profesorul este principalul motor al motivației pentru învățare. Prin atitudinea sa, metodele utilizate și relația cu elevii, el poate transforma învățarea într-un proces plăcut, provocator și personalizat. În acest sens, activarea motivației nu este o tehnică punctuală, ci o dimensiune continuă a actului educațional.

Motivația elevilor devine conștientă și apropiată față de limbajul literar atunci când cadrele didactice pot utiliza:

- lectura expresivă a textelor literare, însoțită de mimică și intonație.
- jocuri de rol sau dramatizări ale poveștilor citite.
- crearea de povești în grup, dezvoltând creativitatea și colaborarea.
- ilustrarea textelor literare prin desen sau colaj.
- lectura în aer liber sau în spații neconvenționale, ce adaugă un plus de entuziasm.
- cluburi de lectură sau ateliere creative.

Reieșind din cele expuse credem că asimilarea limbajului literar nu este doar o sarcină academică în actul educațional, iar motivația elevilor din învățământul primar crește galopant față de limbajul operelor literaturii române, ei astfel începând să descopere nu doar sensul cuvintelor, ci și bucuria de a le folosi artistic și limba maternă devine nu doar un mijloc de comunicare, ci și un spațiu al reflecției și al frumosului.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE:

1. BREU W. *Introducere în lingvistică*. Iași: Polirom, 2005, 352 p. ISBN 973-681-795-1
2. CERGHIT I. *Metode de învățământ*. București: Editura Didactică și Pedagogică, 2008, p.87; ISBN 978-973-30-2135-7
3. CUCOȘ C. *Psihopedagogie*. Iași: Polirom, 2006, 464 p. ISBN 973-46-0170-0
4. DECI E. L., & Ryan, R. M. *Intrinsic Motivation and Self-Determination in Human Behavior*. New York: Plenum, 1985, 371 p. ISBN 978-0306420221
5. DUMITRU I. *Motivația pentru învățare*. Iași: Polirom, 2001, 232 p. ISBN 973-683-567-4
6. MANOLESCU, N. *Istoria critică a literaturii române*. București: Paralela 45, 2008, 1526 p. ISBN 978-973-47-0387-0
7. NUSSBAUM M. *Not for Profit: Why Democracy Needs the Humanities*. Princeton: Princeton University Press, 2010, 158 p. ISBN 978-0691140643
8. OPREA C. L. *Strategii didactice interactive*. București: Editura Didactică și Pedagogică, 2011, 316 p. ISBN 978-973-30-3035-9
9. RICOEUR P. *From Text to Action: Essays in Hermeneutics II*. Evanston: Northwestern University Press, 1991, 346 p. ISBN 978-0810108332
10. ROSENBLATT L. M. *The Reader, the Text, the Poem: The Transactional Theory of the Literary Work*. Carbondale: Southern Illinois University Press, 1978, 232 p. ISBN 978-0809304189
11. RYAN R. M., & DECI E. L. Intrinsic and Extrinsic Motivations: Classic Definitions and New Directions. În: *Contemporary Educational Psychology, 2000 vol.25, nr.1, 14 p.* ISSN 0361-476X